

մեր ազգութեան՝ իր բարձր գաղափարով, և մեր գերբնական կրօնքին՝ իր սրբութեան մէջ. և յօժարակամ սրտով կու տանք մեր Ազգին՝ ինչ որ Ազգինն է, և կրօնքին ինչ որ կրօնքինն է, աստուածեղէն պատգամին համեմատ «Տուր գկայսերն՝ կայսեր, և զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ»:

Այսօր մամուլի էջերուն մէջ կը հալածուի կրօնքը որպէս «յետադիմութիւն». որպէս թէ յառաջագիմութիւն ըլլային կուսակցական պայքարը և անոր քարոզները և անոր հետեւորդ դաւերն ու եղբայրասպանութիւնները...:

Եւ յետագիմութիւն է եղեր փարումը խաչին և Աւետարանին՝ որոնք կը սորվեցնեն սիրոյ և եղբայրութեան նուիրական դասեր, միակ և անսխալ գրաւական մեր ընկերական և ազգային վերածնութեան և բարօրութեան:

Ահա մեր լրագրութեան հոգին իր մօայլ՝ բայց իրական գոյներով: Մենք զգուշացանք անուն տալէ. nomina sunt odiosa. ողջամիտ ընթերցողը ծանօթ ու հոս յեղեղուած ընդհանուր սկզբունքներուն համեմատ զիւրաւ պիտի անդրադառնայ թէ ո՛ւր են մեր մատնանշած չարիքներուն բոյները:

Չմոռնանք որ բարեբախտօրէն բացառութիւններ ալ ունինք մամուլին մէջ, որոնք անշուշտ իրենց հետեւողներ կ'ունենան, և պէտք է որ այլեւս ունենան, անպայման և փութով:

Հեռու գերագոյն և անսխալ պատգամատու յաւակնութեանն՝ մենք արիւնոտ սրտով է որ տողերս կ'ուղղենք մեր մամուլի խմբագրական մարմիններուն, քանի որ մեր ժողովրդեան կեանքն ու մահը անոնց զրջին մէջ է, և վստահ ենք որ անոր մեր ժողովրդեան կեանքն ու մահը անոնց զրջին մէջ է, և վստահ ենք որ անոր կեղծօրէն խորհելով պիտի անդրադառնան չարիքին՝ որ գործուած է մամուլի ձեռքով կուսակցութեան թէ զրօշի կամ այլ տիտղոսներու տակ. և ինչպէս ցարդ ոգեւին լծուեցան ու պառակտեցին ազգը, վիրաւորեցին անոր խիղճն ու պատիւը, վեհանձնութիւնն ունենան յանուն մեր Նահատակներուն, յանուն մեր Ազգին, յանուն մեր ապագային նոյն խանդով փարելու վերաշինութեան գործին խաղաղասէր կոչով մը և նոր ուղղութեամբ՝ ուր հնչէ հեշտալի ձայնը եղբայրութեան:

«Եղբայր եմք մեք — Որ մրկաւ էինք զատուած»

Բախտին ամէն ոխ չարսմենք — Ի մի համբոյր ցրուին ի բաց...

Ընդ աստեղօք ինչ կայ սիրուն — Քան զանձկալի Եղբայր անուն»:

Եղբայրութիւն՝ Հայութեան զրօշին տակ. ահա հիմնական ուղղութիւնը մեր հայ լրագրութեան:

Յարգանք մեր սերունդին՝ ինչպէս կ'երգէր լատին քերթողը. Maxima debetur puero reverentia. հետեւաբար ոչինչ գրել որ վրդովէ սիրտը, կամ վտանգէ անոր անմեղութիւնը. քանի որ անոր պիտի աւանդենք ճակատագիրը մեր ցեղին՝ իր բոլոր հարստութեամբ և յոյսերով. խանդավառենք զանի հայրենիքի սիրով, Նահապետին հետ կրկնենք անոր որ «Յաստուածազարդն ելնէ հանդէս — Հայ հայրենեաց ելնէ ի տես»։ հոն՝ ուր կ'ապրի և կը մեծնայ ամենուս սիրելի Հայաստանը՝ Արարատի հովանւոյն ներքեւ, ուր պէտք է երթայ հանգչելու և մեր ոսկրոտին՝ մեր Հայրերու շիրիմներուն քով:

Եւ սերունդի յարգանքը մեր Հայրերու կրօնքին վրայ պիտի յենու:

Ինչ որ ըսուած է անհատին համար «Կեանք և մահ ի ձեռս լեզուի» նոյնը կրնանք վերաբերել մեր ցեղին և ազգութեան թէ «Հայուն կեանքն ու մահը իր մամուլին մէջ է»:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՆԵԼԻՈՅՆ ՊՐՈԿՂԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏԻՆ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒՊՈԼՍԻ

ՅԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆ

ՈՉ միայն աստուածաբանական վեհ թոխչքովն ու հոգւով և պերճաբան վսեմ ոճովը գեղեցիկ է ճառս, այլ նաեւ պատմական տեսակէտով՝ հետաքրքրական:

(Գլ. Ա.) Մարդեղութեան բարձր նպատակը և օրուան պատեհը նախ հակիրճ խօսքով գնելէն վերջ, կ'անցնի յոնեղեան և Յայտնութեան տօնից իրարմէ ունեցած խտրութեան ցատրել: Ապա (Գլ. Բ) կը հրաւիրէ զմեզ Յորդանանու մէջ կատարուած Խորհրդին սքանչացող օրհներգու ըլլալու իրեն հետ. քանի որ (Գլ. Գ) Փրկչին խոնարհութեամբ տարուած յաղթանակը՝ հասարակաց ամենուս փրկութեան գրաւականն է: Տիեզերասաստ ջրհեղեղին փոխան՝ շնորհաց և սրբութեան նոր հեղեղ մը կը նկատէ Հայրապետը: Սիրուն զրուագ է (Գ-Զ) Յովհաննոս՝ զՅիսուս մկրտելու բացէ ի բաց հրաժարումը, Սնոր գերագոյն մաքրութեան առջեւ՝ իր անարժանութիւնը պատճառելով, և հուսկ իբրեւ բացարձակ Տիրոջ՝ հնազանդելով յանձնառութիւնը: «Ո՛ւր տեսնուած բան է, կ'ըսէ նա, որ խոտը կրակն այրէ, կամ կանն՝ աղբիւրը լուայ...»: Հակադրութիւններն ալ ընդհանրապէս գեղեցիկ են, վառ գոյներով ու կտրուկ. «Յորդանանու մէջ Արեգակը կը լուացուի. հուրը՝ ջրի մէջ կը մկրտուի»:

Որոշակի կը զնէ յոնեղեան և Աստուածայայտնութեան անջատ տօնախմբութիւնը. խնդիր մը՝ որ, մեր մէջ մանաւանդ, երբեմն այնքան վէճերու նիւթ է դարձած: Հեղինակը Ս. Սահակայ օրով կը գրէր, և մեր Ս. Հարք, նախանձախնդիր միշտ կրօնքի եւ Եկեղեցւոյ պայծառութեան,

առանց դժուարութեան, այսու եւս ճոխացոյցին մեր սրբազան մատենագրութիւնը: Հաւաստի նշան, թէ այս բանիս մէջ մեր Ս. Նախնիք՝ լոնլեայն համամիտ էին Յունաց: Ապա թէ ոչ՝ կրնային չթարգմանել, կամ այդ քանի մը բառերն յապաւել:

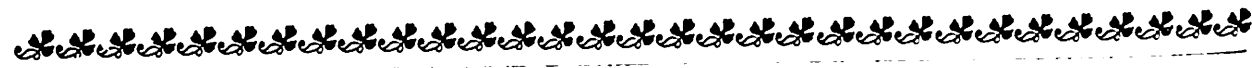
Սակեղարու գործ չ'երեւար: Յուցանիւր, հետեւակազնացեալ, որդունակ, առմատուցին, գերազանցութիւն, գերառաւելեալ են. յետնագոյն դարու գուշակ են:

Սաղին անգամ է որ ի լոյս կ'ընծայուի ճառս, Գրիգոր կթղ. Անաւարդեցւոյն ճառընտրէն՝ «գրեալ վասն Աւշի թագաւորին», էջ 659-663. որ մատենադարանիս Ը, Գ, 710 թիւը կը կրէ: Մեծադիր է, մագաղաթեայ, երկսիւն նոտր՝ ընտիր գրչւթեամբ:

Յոնարէնը կը գտնենք Migne, P. G. հտր. ԿԵ, էջ 758-663: Հրատարակութիւնս բառ առ բառ համեմատուած է բնագրին հետ եւ սրբագրուած: Թարգմանութիւնը հաւատարիմ է և զրեթէ բառական: Հայերենի անճիշդ, և բնագրէն տարբեր կէտերը՝ որոնք իմաստին մթութիւն կը պատճառէին, ծանօթութեանց մէջ պիտի տեսնենք:

Մեր թերթերն ու լրագրները, կարծես կը մըցին օտարի չար աղանդներուն ձայնատու հանդիսանալու, մանաւանդ երբ անոնք բողոքական ըլլան. ի հեճուկս անոնց, ես ալ՝ անձառահրաշ տօնիս առթիւ, զայս ուղեցի տալ Հայ ընթերցողաց ձեռքը, որպէսզի կարդան և սորվին հոգւով ու սրբտով իրենց Ս. Հարք հարազատ օրդիր ըլլալ:

Հ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ա. ՔՐԻՍՏՈՍ աշխարհի յայտնեցաւ, և զանգարդ աշխարհս զարդարեալ լուսաւորեաց: Զաշխարհի զմեղս երարձ, և զթշնամին աշխարհի արտաքս ընկէց: Սրբեաց զաղբիւրս ջուրց, և լուսաւորեաց զոգիս մարդկան: Զարմանք պատեցին զիս մեծագոյն զարմանալեօք: Ըանգի այսօր երկիր և ծով մասնաւորեալ՝ բաժանեցին զուրախութիւն Փրկչին, և աշխարհ ամենայն խնդութեամբ լցաւ: Վասն զի քան զյառաջահասն տօն, այս արուր տօն մեծագոյն ցուցանէ զառումն սքանչեւեաց: Քանզի յառաջ անցեալ տօնի ծննդեան Փրկչին, երկիր ուրախացաւ ի մտւր զբոլորիցս Տէրն բառնալով: Իսկ ի յայս արուր տօնիս Աստուածաշայտնութեան՝ ծով յոյժ բերկրեալ զուարճանայ, որպէս ի ձեռն Յորդանանու՝ ըզսրբութեանն օրհնութիւն ընդունելով: Ի յառաջ անցեալն տօնի՝ անկատար տղայ ցուցանիւր վկայեալ մերումս անկատարութեան: Իսկ ի յայս արուր տօնի՝ կատարեալ տեսանի ի կատարելոյ, զկատարեալն նշանակելով: Անդ զծնունդն գուշակեաց որ յարեւելս երեւեալ աստղն, իսկ մկրտելումն՝ վկայէ ի վերուստ ծնողն Հայր¹: Անդ մոգք յարեւելից հետեւակազնացեալ որդունակ թագաւորի եղեն ընծայարբը: Իսկ աստ հրեշտակը ի յերկնից եկեալ՝ որպէս Աստուծոյ զվայելչականն սպասաւորութիւնս առամտուցին: Անդ կապեալ լինէր խանձարրոցն կապանօք, իսկ աստ՝ լուծանէ զմեղացն տոռունս: Անդ թագաւորն զծիրանիս մարմնոյն զգեցաւ, իսկ աստ՝ աղբիւր² զգետ զգեցաւ:

Բ. Եկայք այսուհետեւ տեսէք հրաշափառ սքանչելիս: Զարդարութեան³ արեգակն ի Յորդանան լուսեցեալ, և զհօրն՝ ի ջուր մկրտեալ⁴: Այսօր ամենայն արարած օրհնելով զմկրտեալն⁵՝ գոչեն, Օրհնեալ որ զայն յանուն Տեառն: Օրհնեալ որ յամենայն ժամ գալոցն է. քանզի ոչ եթէ զառաջին ինչ եկն այսօր: Օրհնեալ որ զայ յանուն Տեառն. որ յաղագս նախախնամութեան

արարածոցս գայ: Զերկնիցն բարձրութիւն անմեծանալի պահեալ, զարեգակն ընթացս արուեստիւ կառավարելով, աստեղացս բազմութեան՝ անմոլար կարգապետելով, զօդոցն շնչմունս բարեխառնութեամբ յօրինելով, գետոցն վտակաց՝ անմոլարաբար առաջնորդելով:

Զայս ամենայն ապա նկատելով՝ ասեմ, Օրհնալ որ զայն յանուն Տեառն: Ո՛վ է սա, ասա՛ յայտնապէս, ո՛վ երանելիդ Դաւիթ: Աստուած Տէր երեւեցաւ մեզ: Եւ ոչ միայն մարգարէս Դաւիթ ասէ, այլ և առաքեալն Պաւղոս վկայէ բարբառեալ վասն նորա այսպէս. Երեւեցաւ շնորհքն Աստուծոյ փրկիչ ամենայն մարդկան⁶: Ոչ սակաւուց ոմանց, այլ բոլորից իսկ, Հրէից և հեթանոսաց ի ձեռն մկրտութեանս՝ ըզփրկութիւն ամենեցուն շնորհելով: Հասարակաց բոլորից առաջի արկանելով զմեկըրտութեանս պարգեւս:

Գ. Եկայք այսուհետեւ տեսէք, նոր և սքանչելի ջրհեղեղ, յոյժ վեհագոյն եւ լուսաւորագոյն քան որ առ Նոյին երեւեալ: Անդ ահա ջուր ջրհեղեղին զմարդկայինն բնութիւն ապականեալ կորոյս. իսկ աստ՝ ջուր մկրտութեանն ի ձեռն մկրտելոյն, զմեռուցեալն կենդանործեաց: Անդ Նոյ զտապանն յանփուտ փայտից վերականգնեաց. իսկ աստ՝ Քրիստոս իմանալին Նոյ, առ ի յանապական Մարեմայ զմարմնոյն զտապան կազմեաց: Անդ Նոյ զտապանն արտաքուստ կպրով՝ եւ ձիւթով ծեփեաց. իսկ աստ՝ Քրիստոս զգուշութեամբ հաւատոյն՝ զմարմնոյն զարգացոյց զտապան⁷: Անդ աղանոյն զժիւթնոյն բարձեալ, զՏեառն մերոյ Յիսուսի՝ Քրիստոսի ելից զանուշութիւն. իսկ աստ՝ Հոգին Սուրբ տեսութեամբ աղանոյ եկեալ, զողորմածն եցոյց զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս⁸: Բայց առաւել հիացուցանէ զիս Փրկչին խոնարհամտութեամբն զերազանցութիւնն. զի ոչ համարեցաւ բաւական առ ի կատարելոյ կատարեալն՝

տղայ ի կնոջ ծնանիլ: Ոչ համարեցաւ բաւական որ աթոռակիցն էր Հօր՝ առնուլ զծառային կերպարանս, այլ որպէս զմեղաւոր՝ զայ առ ի մկրտել առաջի Մկրտչին: Բայց մի՛ լիցի հասարակաց բանին ներգործութիւն՝ զայթակղութիւն լսողաց: Քանզի մկրտի¹⁰ բոլորիցս Տէրն, ոչ զի մաքրութեան կարօտեալ, որ քաւ և մի՛ լիցի¹¹, այլ երկու այս օրինակօք՝ զօգուտն մեզ մատակարարեալ. զի և ջրոց զսրբարարական շնորհ պարգեւեցէ, և զի զամենայն մարդ առ ի մկրտութիւն հրաւիրեցէ:

Կ. Յայնժամ զայ Յիսուս ի Գալիլէէ ի Յորդանան առ Յովհաննէս մկրտել ի նմանէ: Եւ զի՞նչ էին յայն ժամու կատարեալքն, եղբարք. զմտաւ ածել անհնարին է, քանզի վերագոյն էին մարդկայնոցս աչաց տեսեալքն: Դողան միտք և լեզու փախստական լինի ի բերանոյ՝ ոչ իշխելով ճառել զանճառելիսն: Ուստի տեսեալ Յովհաննէս զՅիսուս զի զայր առ նա՝ ճգամբ բազմաւ սիրտն լցեալ լինէր, անկանելով և առաջի զինքն տարածանելով զտից նորա բուռն հարեալ՝ աղաչէր բարբառելով առ նա այսպէս:

Զի՞ բռնադատես զիս, ամենազօրդ, առնել ինձ տկարի՝ որ ի վեր գոյ քան զիմ զօրութիւն: Ո՛րպէս իշխեցից զքեզ մկրտել: Ե՛րբ, և կամ յո՞րժամ հուր ի խոտոյ այրեցեալ եղեւ, և կամ ե՛րբ կաւ զաղբիւր լուաց: Զի՞նք իշխեցից մկրտել ըզդատաւորդ՝ որ ընդ դատաւարտութեամբս: Ո՛րպէս մկրտեցից զքեզ, ո՛վ Տէր: Բի՞ծ ինչ ո՛չ տեսանեմ ի քեզ, քանզի մեղս ոչ արարեր, և ո՛չ անկար ընդ անիծիւք Ադամայ: Զի թէպէտ եւ իջեր՝ այլ ո՛չ եւս յանցեար: Զի՞ առնես, ո՛վ Տէր, զործել ինչ՝ որ ի վեր է քան զիմ զօրութիւնս բռնադատեալ:

Ո՛վ, ինչ ոչ երբեք առ ի բարկացուցանել զքեզ իշխեցեալ, որպէս զծառայ տիրասէր՝ յառաջնութեաց եղեալ զգալուստը՝ զեկուցի: Դեռ տակաւին եւս յորովայնի գոլով, զլեզու մօրն վարձեալ՝ Աստուած զքեզ աշխարհի քարոզեցի զբոլորս

առ ի հանդիպումն քեզ կազմեցի:

Ե. Ասա՛ ինձ, ո՛վ Տէր, ո՛րպէս բերցի արեգակն, տեսանելով զբոլորիցս Տէրդ ի ծառայէս յանդգնութեամբ թշնամանեալ, և ոչ իսկ և իսկ որպէս զսոգովմացիսն՝ հրացեալ ճառագայթիւքն իւրովը՝ հրակէզ զիս առնիցէ: Կամ զի՞նք բարձրէ երկիրս տեսանելով զսրբօղդ հրեշտակաց՝ ի ծառայէս մկրտեալ, և ոչ վաղվաղակի բացեալ ըզբերան իւր կլցէ զիս որպէս զԴաւանն և զԱրիւրն: Ո՛րպէս մկրտեցից զքեզ, ո՛վ Տէր, որ ծննդականն աղտեղութեամբ ոչ եղեր ներկեալ. վասն զի առ ի յանարատն որովայնէ յառաջ ընծայեցար պտուղ: Եւ զի՞նք անկեալս ընդ աղտեղութեամբ մարդ՝ սրբիցեմ զԱստուած անմեղ¹³: Եւս պէտս ունիմ ի քէն մկրտիլ և դու առ իս գաս: Մկրտել զիս առաքեցեր, ո՛վ Տէր, և ոչ եղէ ստունգանող հրամանաց քոց, այլ զբոլորս հրապուրելով՝ առ ի մկրտութիւն ստիպէի, խոստովան եղերուք Տեառն զի բարի է: Քանզի ոչ է բարկացող որ գալոցն է, վասն զի բարի՝ ի բարւոյ ծնաւ որդի: Ոչ առ սակաւ ինչ ցուցանելով ըզբարեբարութիւնսն՝ և իսկոյն փոփոխելով, այլ Յաւիտեան է ողորմ նորա:

Եւ զի յաւիտեան է ողորմ նորա¹⁵, վասն այսորիկ և որ ընդ երկնիւք զօրութիւնքն օրհնելով զնա ասացին. (Օրհնեալ որ զայն անուամբ Տեառն. Աստուած Տէր երեւեցաւ մեզ: Յայտնեցաւ արդարութեան արեգակն և զիսաւար անգիտութեանն իսափանեաց: Երկնաւորն յայտնեցաւ հովիւ՝ և զսատանայականն գայլս առ հօտէն փախստական արար: Յայտնեցաւ¹⁴ Միածին Որդին Հօր¹⁶, և ի ձեռն մկրտութեանս՝ հաւատացիլոց զորդեգրութիւնն պարգեւեաց: Յայտնեցաւ՝ որ ամենեցունցս է կեանք, և զմահ՝ մահու մեռուցեալ, որպէս զանմահ՝ անմահութեան կենաց, զմահկանացուս արժանի արար:

Զ. Արդ այսոցիկ այսպէս կատարելոց, Հօր ի վերուստ ցնծացեալ յաղագս գերառաւելեալ՝ խոնարհութեան Որդւոյ, յանկարծակի բացեալ զդրունս երկնից՝ եւ որոտման բարբառոյ արձակէ ձայն, լիա

պարար հայրափափազ սիրով, Գա է Որդի իմ սիրելի որով հաճեցայ: Եւ զի մի երկ- բայիցին միտք խօզացն առ ի մկրտեալն և ի մկրտիչն, գայ Հոգին Սուրբ ի նմանու- թիւն աղանւոյ, մատնացոյց առնելով ըզ- մկրտեալն և վկայելով¹⁶: Որում վայելեն փառք պատիւ և զօրութիւն, Հօր և Որդւոյ և ամենասուրբ Հոգւոյն, այժմ և յանըս- պառն յաւիտեանս¹⁷. ամէն:

1. Չեռագիրն ունի՝ Ծնողն Հօր, 2. Երկին՝ զգետ զգեցաւ, 3. Զարեգակն՝ արեգակն ի Յորդանան լուացեալ, 4. Եւ ի մարդոյ զԱստուած սրբեալ, 5. յն. չիք զմկրտեալն, 6. յն. յաւելու՝ վարդապե- տերով մեզ, 7. Եւ յիւրով և ձիւթով, 8.

Եւ զոտաւար, 9. յն. միայն զՏերն, 10. Եւ մկրտեցաւ, 11. յն. չիք քաւ և մի լի- ցի, 12. Եւ զիմարդ զանկեալս աղտե- ղութեամբ մարդ՝ սրբիցեմ զԱստուած ան- մեղս: Յոյն բնագիրն այս է. Πως ουν εγω ο χαταρρυπος ανθρωπος αγνωσθι Θεον, (Θεον αναναρτυρον. որ է. և զիմարդ ես անկեալս ընդ աղտեղութեամբ մարդ՝ սրբիցից զԱս- տուած, զԱստուածոյ անմեղ: 13. ի Եւ չիք Եւ զի յաւիտեան և ողորմ նորա՝ վասն այսորիկ եւն. : 14. Չեռագիրն մէջ նա- խաղասութիւնս յաջորդէն վերջ զրուած է. ըստ խմատին ուղղեցի: 15. Եւ Աստու- ծոյ, 16. Եւ վայելեալ, 17. յն. միայն զի նորա և փառք և զօրութիւն յաւիտեանս յաւիտեանց. ամէն:

Ս. ՍԻԼՈՒԻԱՅԻ ԿԱՄ ԼԱՍԻ ԵՒՍ ԵԹԵՐԻԱՅԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ Ի Ս. ՏԵՂԻՍ

(Շար. տե՛ս Բազմ. 1933. էջ 491)

Յետ կարգալու, ուրեմն այդ տեղւոյն վրայ բոլորը Մովսէսի գրեցն, և ըստ օ- ըրինի պատարագ ընելով և մենք հաղոր- ղուելով հոն, երբ եկեղեցիէն ելլելու վրայ էինք, քահանաները մեզի տուին տեղւոյն օրհնութիւնները, այսինքն այն պտուղնե- րէն որ նոյն լերան վրայ կը հասնին: Վասն զի թէեւ Սինա սուրբ լեռը ամբող- ջովին ապառաժուտ է, այնպէս որ ոչ մէկ բոյս ունի, սակայն ստորեւ, այն լեռնե- ընդ ոտքին մօտ, այսինքն թէ անոր շուրջն են, որ միջինն է և թէ՛ անոնց որ շուրջն են, քիչ մը հող կայ. հոն, այդ սուրբ միայ- նակեացները, ըստ իրենց ջանասիրու- թեան, շուտով փոքրիկ ծառեր կը տնկեն և պտղանոց կը շինեն կամ ագարակ, և անոնց բով եղած մենաստանները որպէս թէ այն լերան հողէն պտուղներ կը ստա- նան, որոնց համար սակայն կը տեսնուի

որ իրենց ձեռքով աշխատած են: Հոն ու- րեմն երբ այսպէս հաղորդուեցանք և օր- հնութիւնները տուին մեզի այն սուրբերը եւ եկեղեցւոյ դռնէն դուրս ելանք, այն ատեն սկսայ աղաչել անոնց որ մեզի ցու- ցընեն բոլոր տեղերը: Այն ատեն այդ սուրբերը հաճեցան մեզի ցուցնել մէջ մի վայր: Վասն զի մեզի ցոյց տուին այն այրը՝ ուր կեցեր էր Ս. Մովսէս, երբ կրկին անգամ Աստուծոյ լեռն ելած էր որպէսզի վերստին առնէր տախտակները՝ առաջինները ջախջախած ըլլալով երբ ժո- ղովուրդը մեղանչեց. և միւս բոլոր տե- ղերը՝ զորս կը փափաքէինք կամ որոնց իրենք լաւատեղեակ էին՝ հաճեցան մեզի ցուցնել:

Բայց կ'ուզեմ որ ան ալ գիտնաք, յարգելի տիրուհի Բոյրեր, թէ այն տեղէն՝ ուր էինք, այսինքն եկեղեցւոյ պատերուն

շուրջը, այսինքն միջին լերան կատարէն այնպէս մեզմէ ցած կը տեսնուէն այն լեռները՝ որոնց վրայ նախապէս հազիւ ելած էինք, որպէս թէ ըլլալներ ըլլա- յին, թէեւ այնքան անսահման են որ, կը համարեմ թէ երբեք անոնցմէ աւելի բարձր տեսած չըլլամ, բաց ի այս միջինէն որ զանոնք մեծապէս կը գերազանցէր: Իսկ Եզրիպտոսն ու Պաղեստինը և Կարմիր ծո- վը և Պարթեւինեան ծովը որ Աղեքսան- զրիա կը տանի, ինչպէս նաեւ Սարակի- նոսներու ընդարձակ սահմանները այնքան ցած կը տեսնուէին մեզմէ վար, որ կար- ծես մարդ չի հաւատար: Եւ այն սուր- բերը մեզի կը ցուցնեն այդ իւրաքանչիւրը:

Գ. — Յետ կատարելու բոլոր փափաք- ներս՝ որոնց համար աճապարած էի վեր ելլել, սկսանք արդէն վար իջնել Աստու- ծոյ լերան մը վրայ, որ անոր կից է, և այդ տեղը Քորէք կը կոչուի. զի հոն եկեղեցի կայ: Վասն զի ասիկա Քորէքի տեղն է, ուր կեցաւ Ս. Եզրիա մարգարէն, ուր փախաւ Աքաբ թագաւորի երեսէն, ուր Աստուած իրեն հետ խօսեցաւ և ըսաւ « Ի՞նչ կ'ընես հոս, Եզրիա » ինչպէս որ գրուած է թագաւորութեանց գրքին մէջ: Վասն զի քարայրն ալ՝ ուր պահուեա- ցաւ Ս. Եզրիա՝ այսօր ալ կը ցուցնեն եկե- ղեցւոյ դրան առջեւ, որ հոն է, կը ցուցնեն հոն նաեւ քարէ սեղան մը, զոր շինեց Ս. Եզրիա Աստուծոյ զոհ մատուցանելու հա- մար, ինչպէս որ այն սուրբերը կը հա- ճէին մեզի ցոյց տալ:

Հոնտեղ ալ ուրեմն մենք պատարագ մատուցինք և շատ ազօթք ըրինք, և կարգացուեցաւ նոյն տեղը թագաւորու- թեանց գրեցն. վասն զի մենք մեծապէս . . . միշտ կը փափաքէինք որ, ուր որ երթայինք, միշտ նոյն տեղը գրեցն կար- ղացուէր: Հոն ալ պատարագ մատուցանելէն վերջ ուրիշ տեղ գնացինք՝ անկէ ոչ շատ հեռու, ինչպէս որ մեզի կը ցուցնէին քա- հանաները կամ միայնակեացները, այս- ինքն այնտեղ ուր կեցած էր Ս. Ահարոն՝ Եթիօնաստուն ձերբորու հետ, երբ Ս. Մով-

սէս Աստուծմէ կը ստանար Օրէնքը Իս- րայէլի որդւոց:

Այնտեղ ուրեմն, թէեւ յարկ մը չկայ, կայ սակայն ահագին քար մը վրան չորս կողմը տափարակ, որուն վրայ կ'ըսուի թէ կեցեր են այն սուրբերը. վասն զի մէջտեղն ունի իբրեւ քարակերտ սեղան մը: Հոն ալ ուրեմն կարգացուեցաւ նոյն տեղը Մովսէսի գրեցն և մէկ սաղմոս ըսուեցաւ՝ տեղւոյն յարմար: Հոն ազօթքն ընելէն վերջ՝ անկից վար իջանք:

Եւ ահա արդէն գրեթէ ութերորդ ժամն եղաւ, և ղեւ երբեք մղոն կը մնար որ կտրէինք լեռները՝ որոնց մէջ մտած էինք նախորդ իրիկունը. բայց նոյն կողմէն դուրս պիտի չելլէինք՝ ուսկից որ մտած էինք, ինչպէս որ վերն ըսի, վասն զի հարկ էր որ պտտէինք բոլոր սուրբ տե- ղերն և մենաստանները որ հոն կային, տեսնել և այնպէս իջնել ծայրը այն հով- տին՝ ինչպէս վերն ըսի, այսինքն այն հովտին՝ որ Աստուծոյ լերան տակն է: Եւ անոր համար հարկ էր որ այդ հով- տին ծայրն իջնէինք, որովհետեւ հոն շատ մենաստաններ կային սուրբ մարդերու և եկեղեցի մ'ալ տեղւոյն վրայ՝ ուր էր մո- լենին, որ մինչեւ այսօր կ'ապրի և ըն- ձիւղներ կ'արձակէ: Եւ այսպէս ուրեմն, Աստուծոյ լեռնէն իջած հասանք մորե- նին՝ հաւանօրէն տասներորդ ժամուն: Հոս է մորենին, ինչպէս վերն ըսի, որուն մէջէն Տէրը Մովսէսի հետ խօսեցաւ կը- րակով, որ այն տեղն էր ուր շատ մե- նաստաններ կան և եկեղեցի մ'ալ նոյն հովտին ծայրը: Իսկ եկեղեցւոյն առջեւն ալ հաճելի պարտէզ մը կայ, որ առատ և ընտիր ջուր ունի, և այդ պարտէզին մէջն է որ մորենին կը գտնուի: Հոն մօտը կը ցուցնեն նաեւ տեղը ուր կեցաւ Ս. Մովսէս, երբ Աստուած իրեն ըսաւ « Կօ- շիկներդ հանէ » եւն. : Երբ այն տեղն հասանք՝ արդէն տասներորդ ժամն էր, ուս- տի արդէն երեկոյ էր՝ չկրցանք պատարագ ընել: Բայց ազօթք ըրինք եկեղեցւոյ մէջ ինչպէս նաեւ պարտէզին մէջ մորենին ըով, կարգացուեցաւ նաեւ այն տեղը Մով-